

2018-02-27

VLL 2664-2017

2017-12-19

Ku2017/02516/DISK

103 33 Stockholm

Transpersoner i Sverige - Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor

Västerbottens läns landsting ställer sig i huvudsak positiv till utredningens förslag. Nedan följer en sammanfattning av vårt remissvar och därefter generella synpunkter som gäller för ett flertal av förslagen i utredningen. Remissvaret avslutas med de särskilda synpunkter avseende utredningens förslag som landstinget vill framföra.

Sammanfattning

Som landsting, med både ett vårdgivarperspektiv, ett arbetsgivarperspektiv och ett folkhälsoperspektiv har landstinget mer erfarenheter och mer kompetens att uttala oss kring vissa av förslagen. Västerbottens läns landsting ställer sig positiv till att det strategiska arbetet för hbtqi-rättigheter på en nationell nivå stärks med en samordnande myndighet, ett utökande av strategiska myndigheter och framtagande av en ny strategi för hbtqi-rättigheter. Landstinget ser att detta kommer att ha en positiv effekt i att stärka arbetet även på den regionala och lokala nivån. Landstinget ställer oss även positiva till en utredning om införande av ett tredje juridiskt kön samt en översyn av administrativa problem i samband med ändring av juridiskt kön, detta inte minst ur ett patientsäkerhetsperspektiv.

Ur ett folkhälsoperspektiv ser landstinget positivt på en översyn kring hur transpersoner bättre kan synliggöras i statistik, att olika perspektiv på transpersoner erfarenheter tas tillvara samt att hbtqi-frågor lyfts i nationella handlingsplaner och riktlinjer som berör hälsa. Landstinget välkomnar satsningar som syftar till att förbättra och öka jämlikheten både i hälso- och sjukvården generellt såväl som i den transspecifika vården. I arbetet med att öka jämlikheten och tillgången till transspecifik vård ser landstinget att det är nödvändigt att ha med ett glesbygdsperspektiv för att kunna säkerställa jämlik vård även till invånare med långa avstånd till utredningsteamet. Ur ett arbetsgivarperspektiv ser Västerbottens läns landsting positivt på framtagandet av ett kunskapsunderlag för transinkluderande arbetsmiljö samt vägledning för transinkluderande lokaler.

Generella synpunkter

Västerbottens läns landsting gör bedömningen att flera av de förslag som ges är sådana som med relativt liten insats skulle kunna innebära en stor förändring för transpersoners och personer med intersexvariationer rättigheter och deltagande i samhällslivet. Mycket kunskap finns dessutom redan från forskning, offentliga aktörer och civilsamhället. Sådana bedömer landstinget till exempel vara förslagen om:

- Tillgängliga toaletter och omklädningsrum (14.1.7)
- Att inkludera transpersoner i Nationella trygghetsundersökningen (14.1.8)

Västerbottens läns landsting

Landstingshuset, Köksvägen 11, 901 89 Umeå
Telefon: 090-785 00 00, telefax: 090-13 68 82
E-post: landstinget@vll.se Org.nr: 232100-0222
VAT-nr: SE232100022201 Bankgiro 5728-3061

2018-02-27

- Att Socialstyrelsen ges i uppdrag att ta fram rekommendationer för hur kommuner kan inkludera ett hbtqi-perspektiv inom äldreomsorgen samt handbok för äldre-vården avseende könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning och sexualitet (14.2.2)
- Att Folkhälsomyndigheten ges i uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser riktade mot personer med strategiskt ansvar för folkhälsoarbetet (14.3.1)
- Att Skatteverket och Socialstyrelsen ges i uppdrag att ta fram lättillgänglig information om administrativa konsekvenser av ändrad juridisk könstillhörighet (14.7.1)
- Att Statistiska centralbyrån ges i uppdrag att ta fram ett stödmaterial för offentliga aktörer att inkludera binära och ickebinära transpersoner i enkäter och undersökningar (14.9.1)

Dessa skulle även vara möjliga att genomföra tämligen omgående utan ytterligare tidskrävande utredningar och skulle på så vis snabbt kunna bidra till förbättrade rättigheter och levnadsvillkor för hbtqi-personer.

Särskilda synpunkter

14.1 Transpersoners levnadsvillkor

14.1.1 Samordning av arbetet för hbtqi-personers rättigheter

En relevant strategisk handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter är viktigt i arbetet med hbtqi-frågor. Det är rimligt att analysera situationer för homo- och bisexuella, transpersoner och personer med intersexvariation separat då levnadsvillkor och behov i samhället skiljer sig åt mellan dessa grupper.

Västerbottens läns landsting ser det som positivt att fler myndigheter får en strategisk roll i detta arbete och att Migrationsverket, Polismyndigheten, Statens skolverk samt Barnombudsmannen kan bidra till att lyfta in nya perspektiv och kunskap i det strategiska arbetet för hbtqi-rättigheter. Att en myndighet har det samordnande ansvaret ser landstinget som positivt för att stärka det nationella såväl som det regionala och lokala arbetet för hbtqi-rättigheter och ser att detta kan förbättra samverkan mellan dessa olika aktörer. Landstinget ser också positivt på att Jämställdhetsmyndigheten ges ett samordnande ansvar dock är det viktigt att säkerställa att rätt kompetens för att arbeta med frågorna finns eller rekryteras till myndigheten.

Jämställdhetsmyndigheten med ett samordnande uppdrag bör se över hur transpersoner kan inkluderas i jämställdhetsarbetet. Om en inkludering av hbtqi-frågor inte sker i det nationella jämställdhetsarbetet så kommer det att vara upp till den regionala nivån att lösa detta då regioner och landsting har andra krav på sig att arbeta intersektionellt.

14.1.2 Utredning om att införa ett tredje juridiskt kön

Västerbottens läns landsting ser det som positivt att utreda möjligheten för ett tredje juridiskt kön och könsneutrala personnummer. Att en person som ändrar juridiskt kön inte skulle behöva byta personnummer skulle underlätta för sjukvårdsadministrationen samt journalhantering och därmed öka patientsäkerheten.

I samband med en utredning om könsneutrala personnummer bör också en översyn av könsspecifika screeningar göras, som personer i dag kallas till baserat på sitt juridiska kön.

2018-02-27

14.1.3 Kunskaper om hbtqi-personers levnadsvillkor i relevanta utbildningar

Då många landsting och regioner i dag bedriver ett arbete kring hbtqi-utbildning av personal ser Västerbottens läns landsting det som positivt att dessa frågor skulle ingå redan i utbildningen. Bland utredningens förslag finns flera vårdutbildningar och landstinget skulle också vilja föreslå andra vårdutbildningar som bedrivs på universitetsnivå som barnmorska, specialistsjuksköterska, logoped, arbetsterapeut samt vårdadministratör.

14.1.7 Tillgängliga toaletter och omklädningsrum

Som offentlig aktör är detta viktigt både ur ett samhälls- och patientperspektiv såväl som ett arbetsgivarperspektiv. Landstingets uppfattning är dels att kunskapen kring hur toaletter och omklädningsrum kan utformas på ett transinkluderande sätt är låg, dels att det finns svårigheter i att genomföra detta i befintliga lokaler. Västerbottens läns landsting välkomnar därför dels att en vägledning tas fram som kan användas vid ny- såväl som ombyggnationer, dels att ett statsbidrag införs för att möjliggöra de insatser som det finns behov för.

14.1.10 Stärkt och förbättrat arbete för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

Statistiskt underlag är viktigt för att kunna identifiera riskutsatta grupper och genomföra riktade insatser. Då statistiken av överföring av hiv i dag inte synliggör transpersoner finns det en osäkerhet kring gruppens riskutsatthet. Det finns indikationer på att situationen gällande risk för hiv i Sverige inte är helt jämförbar med internationella erfarenheter, men det vore önskvärt om det gick att synliggöra transpersoner i den svenska statistiken.

En nationell SRHR-strategi skulle stärka såväl det nationella som regionala och lokala arbetet på området. Arbetet med SRHR saknar i dag tydliga nationella riktlinjer och strategier, till skillnad från många andra folkhälsofrågor, vilket riskerar att skapa en ojämlikhet över vilka frågor som bedrivs och prioriteras över landet. Att integrera ett hbtqi-perspektiv skulle även bidra till att stärka det lokala och regionala arbetet med hbtqi-integrering inom SRHR-området och minska risken att hbtqi-frågor främst drivs av engagerade individer i organisationerna.

14.2 Fler perspektiv på transpersoners levnadsvillkor

14.2.1 Barn och unga transpersoners levnadsvillkor

Med tanke på hälsosituationen och den höga prevalensen av psykisk ohälsa hos unga transpersoner ser landstinget positivt på att unga transpersoners erfarenheter tas tillvara. Dessa erfarenheter kan vara en utgångspunkt när insatser för att bättra hälsan och levnadsvillkoren hos unga transpersoner planeras.

14.2.2 Äldre transpersoners levnadsvillkor

Då mycket av det strategiska arbete som bedrivits för hbtqi-rättigheter har fokuserat på unga personer saknas det kunskap om äldre transpersoners levnadsvillkor samt om insatser för att förbättra dessa. Utöver äldreomsorgen är detta också en viktig fråga för sjukvården som har en stor andel äldre patienter, detta borde också kunna inkluderas i rekommendationer och verktyg från Socialstyrelsen.

2018-02-27

14.2.3 Föräldraskap och familjebildning

Det finns ett behov av tydlig information om effekterna på familjejuridiska frågor vid ändring av personnummer till transpersoner som är föräldrar. Könsidentitetsmottagningen i Umeås erfarenhet är att det i dag finns oklarheter kring den administrativa processen, vilket är en risk för föräldrar som ändrar personnummer.

14.3 Transpersoners psykiska hälsa

14.3.1 Kunskapshöjande insatser och ett mer riktat arbete

Med tanke på den höga prevalensen av psykisk ohälsa hos transpersoner som grupp så finns det ett behov av både kartläggning, kunskapshöjning och framtagande av verktyg för att kunna bedriva ett hälsofrämjande arbete på nationell, regional och lokal nivå. Genom att inkludera arbetet för att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa bland transpersoner i överenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting skulle detta säkerställa att frågan inte glöms bort och dessutom möjliggöra en ökad jämlikhet över landet.

14.4 Bemötande inom hälso- och sjukvård samt social omsorg

14.4.1 Ökad kunskap om en tryggare vård

Västerbottens läns landstings erfarenhet är att bemötandefrågor är en viktig del när det kommer till att öka hbtqi-kompetensen hos vårdpersonal, men att det också finns behov av annan typ av kunskapshöjning. Därför är det önskvärt att en förstudie om utbildningsbehov undersöker även andra faktorer än bemötande, såsom rent medicinska frågor som är specifika för transpersoner och personer med intersexvariation.

14.6 Transpersoners situation på arbetsmarknaden

14.6.1 Kunskapsspridande insatser

Då kunskapen om transpersoners situation på arbetsmarknaden är låg finns det ett behov för kunskapsunderlag såväl som spridning av metoder och exempel på en transinkluderande arbetsmiljö. Tydliga riktlinjer för omklädningsrum, tvätt- och duschutrymmen samt toaletter skulle underlätta för arbetsgivare.

14.7 Administrativa problem för personer som ändrat juridiskt kön

14.7.2 Hänvisningspersonnummer blir obligatorisk uppgift

Västerbottens läns landsting ser det som rimligt att hänvisningspersoner blir en obligatorisk uppgift i Navet. Detta kan bidra till en ökad patientsäkerhet för personer som ändrar juridiskt kön och därmed får nytt personnummer.

2018-02-27

14.7.4 Ökad patientsäkerhet

Hantering av byte av personnummer i journalsystem är en viktig fråga för patientsäkerheten och det verkar rimligt att Socialstyrelsen ser över hur detta kan hanteras på ett bra och säkert sätt. Västerbottens läns landsting ser även det som positivt att riktlinjer tas fram för hur screeningar och undersökningar som är knutna till juridiskt kön ska hanteras vid ändring av juridiskt kön. Det är önskvärt att detta inte bara är knutet till landstinget/regionen där personen är folkbokförd när ändringen går igenom utan att det även finns riktlinjer för hur kallelser till relevanta screeningar och dylikt kan säkerställas även när personen flyttar över länsgränserna.

14.9 Transpersoner i statistiken

14.9.1 Bättre inkludering av transpersoner i enkäter och undersökningar

Att inkludera och synliggöra transpersoner i statistik är viktigt dels för att ej osynliggöra icke-binära transpersoner, men också för att få data på både binära och icke-binära transpersoners levnadsvillkor och hälsosituation. Det skulle vara positivt med ett stödmaterial att användas av olika aktörer för att kunna genomföra detta på ett enkelt och korrekt sätt.

16.1 Kortare köer och en mer jämlik vård

16.1.1 En överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting

Västerbottens läns landsting välkomnar en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting som syftar till att säkra tillgång till den könsbekräftande vården samt göra den mer jämlik. I en överenskommelse är det viktigt att också inkludera hur god och jämlik vård kan säkerställas även för invånare i glesbygd och med långa avstånd till de befintliga utredningsteamerna då förutsättningarna ser olika ut i olika delar av landet.

Västerbottens läns landsting är i huvudsak positiva till införandet av ett statsbidrag då antalet personer som söker sig till utredningsteamerna har ökat, vilket har resulterat i långa väntetider. Landstingets bedömning är att ojämlikheten i den könsbekräftande vården beror på bristande resurser. Det behövs dock en långsiktig planering för statsbidragen då det med tillfälliga satsningar och väldigt riktade medel kan vara svårt att få hållbarhet i arbetet. Behoven i de olika utredningsteamerna kan också skilja sig åt, när det till exempel kommer till väntetider till utredning eller specialister utanför utredningsteamerna som endokrinologer och plastikkirurger, och det kan därför vara svårt att rikta medlen alltför specifikt. Önskvärt vore om den ekonomiska ersättningen följde patienten, vilket skulle möjliggöra en ökad jämlikhet mellan landstingen och regionerna.

VÄSTERBOTTENS LÄNS LANDSTING
Landstingsstyrelsen

Peter Olofsson
Ordförande

Anders Sylvan
Landstingsdirektör